

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์กระสวนจันทะทอนของดนตรีกาหลอในบริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการทางมานุษยคดีวิทยา มีขั้นตอนในการศึกษาวิจัย 3 ขั้นตอน คือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลการวิจัย ในการ เก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์นักดนตรีกาหลอ และบุคคลที่เกี่ยวข้องในบริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การบันทึกเสียงข้อมูลบทเพลงกาหลอเพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์กระสวนจันทะทอน โดยกำหนดขอบเขตในการศึกษาจากคณะ กาหลอ 5 คณะ คือ คณะโละยาว คณะนายนำ ณ วาโย คณะนายเจียน สาธุธรรม คณะนาย ชุมพันธ์ทองหอม และคณะตาหลวงคง การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาบทบาทดนตรีกาหลอ
2. เพื่อศึกษาโครงสร้างทางกายภาพเครื่องดนตรีและเสียงของกลองทอนในวงดนตรี

กาหลอ

3. เพื่อวิเคราะห์กระสวนจันทะทอนของดนตรีกาหลอ

จากการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์กระสวนจันทะทอนของดนตรีกาหลอในบริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาปรากฏผลดังนี้

5.1 บทบาทของดนตรีกาหลอ

5.1.1 บทบาทดนตรีกาหลอในอดีต

ดนตรีกาหลอในอดีตใช้บูชาพระกาล ประโคมในงานศพเมื่อน้อมนำวิญญาณของผู้ตายสักการะพระกาล เป็นเครื่องสื่อสารส่งข่าวการตาย ประโคมในงานบวชนาค ประโคมในงานสงกรานต์ ประโคมในงานรดน้ำคนเฒ่าคนแก่ และงานบุญต่าง ๆ

5.1.2 บทบาทดนตรีกาหลอในปัจจุบัน

ดนตรีกาหลอในปัจจุบันใช้ประโคมในงานศพและไหว้ครูหมอกาหลอ

5.2 โครงสร้างทางกายภาพเครื่องดนตรีและเสียงกลองทน

เครื่องดนตรีกาหลอที่ใช้ประ โคมมีเครื่องดนตรี 3 อย่าง ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาโครงสร้างของเครื่องดนตรีในวงดนตรีกาหลอพบว่ามีเครื่องดนตรี 3 ชนิด คือ ปี่ฮ้อ กลองทน และฆ้อง มีโครงสร้างทางกายภาพ คือ

5.2.1 ปี่ฮ้อ ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ บอกรี่ ทำด้วยไม้ขนุน ไม้มะม่วงป่า หรือ เขาควยดำ มีรูเปิด-ปิด 8 รู ยาว 28.5-43.5 เซนติเมตร ลำโพงปี่ ทำด้วยไม้ขนุน หรือไม้ทองหลาง ยาว 10 – 12 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 6-10.5 เซนติเมตร พวดปี่ วัสดุท่อทำด้วยเหล็ก วัสดุลิ้นทำ ด้วยใบตาล มีจำนวนลิ้น 4-6 กีบ และแฉงปี่ ทำด้วยเปลือกหอย พลาสติก ทองเหลืองหรือผ้า

5.2.2 กลองทน กลองทนมี 2 หน่วย คือ แม่ทน มีความยาว 57-61 เซนติเมตร หน้าใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลาง 23-31.7 เซนติเมตร เส้นรอบวง 80-87 เซนติเมตร ท้ายทน เส้นผ่าศูนย์กลาง 21-25 เซนติเมตร ลูกทน มีความยาว 55-61 เซนติเมตร หน้าใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลาง 22-26.6 เซนติเมตร เส้นรอบวง 77-82 เซนติเมตร ท้ายทน เส้นผ่าศูนย์กลาง 17.5-21 เซนติเมตร เส้น รอบวง 63-69 เซนติเมตร วัสดุหุ้มกลองทำด้วยไม้ขนุนทองหรือไม้ขนุน และวัสดุหุ้มกลองทำด้วย หนังลูกวัวหรือหนังวัว

5.2.3 ฆ้อง มี 1 หน่วย มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 45-48.5 เซนติเมตร ทำด้วยเหล็ก เสียงกลองทนที่ใช้ประ โคมในวงดนตรีกาหลอมีทั้งหมด 26 เสียง ดังต่อไปนี้

(1) หน้าทน มีดังนี้

- ไม้ค้อนตี มี 6 เสียง คือ ทัง ทัง แก็ก ตัง คร่า และไฟ

- ไม้มือตี มี 6 เสียง คือ คีค ผัด ห้วน ตรง ศพ และพริง

(2) ท้ายทน มี 12 เสียง คือ ฉับ ตัง ฉับ ปัง หย่อง หยิบ ยก ขึ้น ปับ โฉ้ง ทัง และตัง

(3) หน้าทนกับท้ายทน มี 2 เสียง คือ พรีบและกริบ

5.3 วิเคราะห์จังหวะทนในดนตรีกาหลอ

การวิเคราะห์กระสวนจังหวะทนในดนตรีกาหลอจำนวน 5 คณะ จากบทเพลงกาหลอ ทั้งหมด 42 เพลง สรุปได้ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

5.3.1 กระสวนจังหวะทนเพลงประเภทคาถา

จากการศึกษาเพลงประเภทคาถาทั้งหมด 18 เพลง พบว่ามีรูปแบบกระสวนจังหวะ 19 รูปแบบ แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ

(1) กระจงหวะทงที่แตกต่ากััน มีจ่านวน 16 รูปแบบ มีรายละเอียคการเรียกชื่อประจ่าตัวโน้ตชนิดเดียว มีจ่านวน 16 ชนิด

(2) กระจงหวะทงที่เหมือนกััน มีจ่านวน 3 รูปแบบ แต่เรียกชื่อประจ่าตัวโน้ตแตกต่ากััน มีจ่านวน 9 ชนิด

5.3.2 กระจงหวะทงเพลงประเภทพรรณนาความ

จากการศึกษาเพลงประเภทพรรณนาความ มีทงหมด 24 เพลง พบว่า มีรูปแบบกระจงหวะ 35 รูปแบบ แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ

(1) กระจงหวะทงที่แตกต่ากััน มีจ่านวน 27 รูปแบบ มีรายละเอียคการเรียกชื่อประจ่าตัวโน้ตชนิดเดียว มีจ่านวน 27 ชนิด

(2) กระจงหวะทงที่เหมือนกััน มีจ่านวน 8 รูปแบบ แต่มีรายละเอียคการเรียกชื่อประจ่าตัวโน้ตหลายชนิด มีจ่านวน 17 ชนิด

5.3.3 เปรียบเทียบกระจงหวะทงเพลงประเภทคากับเพลงประเภทพรรณนาความ

จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่ากระจงหวะทงมี 2 กลุ่ม คือ

(1) กระจงหวะทงที่เหมือนกััน มีจ่านวน 5 รูปแบบ แต่มีรายละเอียคการเรียกชื่อประจ่าตัวโน้ตหลายชนิด มีจ่านวน 13 ชนิด

(2) กระจงหวะทงที่แตกต่ากััน มีจ่านวน 44 รูปแบบ แบ่งย่อยได้ 2 ลักษณะ คือ

1) กระจงหวะทงที่แตกต่ากััน จ่านวน 36 รูปแบบ มีรายละเอียคการเรียกชื่อประจ่าตัวโน้ตชนิดเดียว จ่านวน 36 ชนิด

2) กระจงหวะทงที่แตกต่ากััน จ่านวน 8 รูปแบบ มีรายละเอียคการเรียกชื่อประจ่าตัวโน้ตหลายชนิด จ่านวน 20 ชนิด

5.4 อภิปรายผล

จากการศึกษา การวิเคราะห์จงหวะทงของดนตรีกาหลอในบริเวณกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบประเด็นต่ากััน ๆ ที่สำคัญผู้วิจัยนำมาอภิปรายดั่งนี้

ประเด็นที่ 1 บทบาทคนตรีกาหลอ

จากผลสรุปของการศึกษาบทบาทคนตรีกาหลอ เนื่องจากบรรพบุรุษของคนในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความเชื่อเรื่องอำนาจเร้นลับ ดวงวิญญาณ ภูตผี ปีศาจ เชื่อว่าทุกป่าช้าต้องมีเจ้าแห่งป่าช้าเป็นผู้คุ้มครองรักษา ก่อนนำศพไปเผาหรือฝัง ต้องทำพิธีบูชาพระกาลซึ่งเป็นเทพแห่งความตาย ซึ่งสอดคล้องกับ สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (2523, 99) กล่าวไว้ว่า

การเล่นกาหลอเป็นคติความเชื่อสืบเนื่องมาจากยุคก่อนสมัยที่แถบนั้นจะนับถือศาสนาอิสลาม โดยเชื่อว่า พระประตาระกาหลา หรือพระกาล (พระอิศวร) เป็นเทพแห่งความบันเทิงและความตาย คู่กับเจ้าแม่กาลิ (พระอุมา) ดังนั้นเมื่อมีใครตายลง ต้องบวงสรวงบูชาเทพทั้งสองนี้ด้วยประ โคมคนตรีบูชา จึงเรียกคนตรีแบบนี้ว่า กาหลอ

การบูชาครุหมอเป็นพิธีชนิดหนึ่งที่สามารถให้คุณและให้โทษได้หากปฏิบัติไม่ถูกต้อง ซึ่งศิลปิน ลูกหลานเชื้อสายศิลปิน และบุคคลที่เกี่ยวข้องเชื่อกันมาก สถาบันทักษิณคดีศึกษา (2527, 128) กล่าวไว้ว่า

เป็นพิธีชนิดหนึ่งที่ชาวใต้เชื่อถือและนับถือกันมาก พิธีชนิดนี้ส่วนมากเกี่ยวข้องกับศิลปินพื้นบ้าน มีครุหมอหนัง ครุหมอโนรา ครุหมอลิเก ครุหมอดาษ ครุหมอกาหลอ ฯลฯ และอีกพวกหนึ่งไม่เกี่ยวข้องกับศิลปิน เช่น ครุหมอเหล็ก เป็นต้น ครุหมอพวกนี้ต้องมีพิธีเช่นสรวงเป็นวาระตามแต่ได้ตกลงกับภูตผีไว้ เช่น ให้กินทุกปี สองปีครั้ง สามปีครั้ง หรือสิบปีครั้ง ฯลฯ

ในปัจจุบันพบน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายนำ ณ วาโย นักคนตรีกาหลอในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เมื่ออดีตยังมีกาหลอในงานบวช งานมงคลสมรส งานรดน้ำ ส่วนในปัจจุบันพบเฉพาะงานศพเท่านั้น ตรงนี้เองที่ชี้ให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงของระบบค่านิยมของคนในสังคม คือ

1. กาหลอต้องมีเฉพาะงานศพเท่านั้น ผู้ใดนำไปใช้ในงานมงคลเหมือนอดีตย่อมได้รับความไม่เป็นสิริมงคล
2. สืบเนื่องมาจากอิทธิพลภายนอกได้แก่ ระเบียบวิธีการดำเนินกิจศพของกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ที่มีมรุ การสวด การเผา ประหยัดเวลา และขั้นตอน มีวงคนตรีภายนอกเป็นที่นิยม วงคนตรีของนักเรียนแบบอื่น ๆ เข้ามาแทรกทำให้วงคนตรีกาหลอห่างหายไปจากสังคม

2. สืบเนื่องมาจากอิทธิพลภายนอกได้แก่ ระเบียบวิธีการมาปนกิจศพของกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ที่มีเมรุ การสวด การเผา ประหยัดเวลา และขั้นตอน มีวงดนตรีภายนอกเป็นที่นิยม วงดนตรีของนักเรียนแบบอื่น ๆ เข้ามาแทรกทำให้วงดนตรีกาหลอห่างหายไปจากสังคม
3. ความเชื่อแบบเดิมของวัฒนธรรมดนตรีกาหลอที่ยึดถือปฏิบัติไม่สอดคล้องกับวิถีความเชื่อในยุคปัจจุบันซึ่งถูกหักล้างด้วยวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์
4. การสื่อสารกันในเรื่องความตายปัจจุบันมีเครื่องมือสื่อสารอย่างทันสมัยและรวดเร็วกว่า

ประเด็นที่ 2 โครงสร้างทางกายภาพเครื่องดนตรี และเสียงของกลองทอนในวงดนตรีกาหลอ

ผลสรุปของโครงสร้างทางกายภาพเครื่องดนตรี และเสียงกลองทอนในวงดนตรีกาหลอสามารถอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

บอกรูปและลำโพงรูป ทำด้วยไม้ขนุน ไม้มะม่วงป่า หรือไม้ทองหลาง เพราะเป็นไม้ที่มีแก่นเนื้อเหนียว น้ำหนักเบา ทำให้ไม่เป็นอุปสรรคในเดินประโคมนำหน้าศพ การทำด้วยเขาควายคำ สืบเนื่องจากในอดีตบริเวณดังกล่าวมีการเลี้ยงควายเพื่อใช้แรงงาน บอกรูปบางครั้งมีปลอกเงินคาดเป็นระยะเพื่อป้องกันการแตกของเนื้อไม้

พวกรูป ประกอบด้วย 2 ส่วน

ลิ้นรูป ทำด้วยใบตาลซึ่งเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ลิ้นรูปแต่ละคณะมีจำนวนกลีบไม่เท่ากัน ผลจากความต้องการของคนเป่ารูปแต่ละคนไม่เหมือนกัน ซึ่งมีผลในการควบคุมลม ถ้าหลายกลีบต้องใช้แรงเป่าลมมากกว่าน้อยกลีบ

ท่อลิ้น ทำด้วยเหล็กบาง ๆ เพราะสามารถหาได้สะดวก และนำมาโค้งงอให้เหมาะกับรูบอกรูปได้ง่าย

แฉงรูป ทำด้วยวัสดุเปลือกหอย พลาสติก และทองเหลืองมีขนาดไม่เท่ากันเพราะเพื่อให้เหมาะสมกับรูปปากของผู้เป่ารูป บางคนไม่มีแฉงรูป แต่ใช้ผ้าห่อรอบระหว่างลิ้นรูปกับปากบอกรูป สาเหตุมาจากคนเป่ารูปมีความสามารถเป่ารูปหนังตะลุงมาก่อน ซึ่งไม่มีแฉงรูปใช้ผ้าห่อเพื่อรองรับริมฝีปากในขณะเป่า

กลองทอน มี 2 หน่วย คือ แม่ทอนและลูกทอน แม่ทอนมีขนาดใหญ่กว่าลูกทอนทำไม้ขนุน และไม้ขนุนทองซึ่งมีน้ำหนักเบา เป็นไม้ที่นิยมปลูกในบริเวณบ้านเกือบทุกบ้าน

หม่อง เป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวที่เก็บไว้ที่วัดใกล้บ้านของนักดนตรีกาหลอคนใดคนหนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่คณะกาหลอไปซื้อมาถวายให้กับวัดเป็นการทำบุญ แต่ถ้าไปประกอบกาหลอก็ไปยืมจากวัด บางคณะเก็บที่บ้านเนื่องจากเจ้าอาวาสให้มาถือเป็นสิริมงคลต่อคณะกาหลอ

ประเด็นที่ 3 จังหวะทอนของดนตรีกาหลอ

จากผลสรุปของจังหวะทอนในดนตรีกาหลอ สามารถอภิปรายได้ว่า กระทบจังหวะที่ใช้ในบทเพลงกาหลอแต่ละกระทบจังหวะใช้ประโคมซ้ำ ๆ กันหลายรอบจนจบเพลง ซึ่งมีความสอดคล้อง กับหน้าทับดนตรีไทยของภาคกลาง ดังที่ มนัส ขาวปลื้ม (2541, 42) ได้กล่าวถึงลักษณะหน้าทับไว้ว่า “หน้าทับเวียน คือ หน้าทับที่บรรเลงซ้ำ ๆ จนจบเพลง เช่น เพลงกราวโน เพลงเข้ามา”

การกำหนดชื่อเสียงกลองทอนในแต่ละเพลง บางคณะกำหนดชื่อน้ำกลองทอนที่ใช้ตีแน่นอน แต่บางคณะไม่แน่นอนเปลี่ยนไปตามชื่อบทเพลง เนื่องจากระบบวิธีการเรียนรู้ของนักดนตรี กาหลออาศัยการจำต่อ ๆ กันมา ยังผลให้เกิดรายละเอียดการเรียกชื่อประจำตัวโน้ตแต่ละกระทบจังหวะแตกต่างกันไปด้วย แต่ละกระทบจังหวะทอนกำหนดชื่อแน่นอนเพราะในดนตรีกาหลอเรียกรูปแบบการตีกลองทอนว่า “เพลงทอน” เรียกทำนองเพลงที่นำมาใช้ในการเป่าปี่ชื่อว่า “เพลงปี่”

การที่จังหวะทอนมีลักษณะของการตีกระทบจังหวะทอนเป็นเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นภาพความเป็นเฉพาะตัวของจังหวะทอนที่มีความหลากหลาย คุณค่าแบบนี้พบน้อยมากในดนตรีประเภทที่ต้องกำกับจังหวะ เพราะการใช้ปฏิภาณของนักดนตรีที่ผสมกับหลักเกณฑ์ที่เป็นพื้นการดำเนินการตีจังหวะ มีสภาวะที่เรียกว่า “มุดโตแตก” ได้ใช้พรสวรรค์ และคุณลักษณะพิเศษนี้ในการสร้างลักษณะแนวดำเนินของกระทบจังหวะ ประเด็นนี้จึงควรต่อการศึกษาเพื่อการบันทึก และรักษาศิลปะที่เปี่ยมคุณค่าเหล่านี้ไว้ในงานการศึกษาวิจัย

อย่างไรก็ตามในวงการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมได้เกิดภาวะกังวลว่าดนตรีกาหลอจะเสื่อมสูญจากผู้นำทะเลสาบสงขลาและวัฒนธรรมภาคใต้ จึงมีการศึกษาและนำเข้าสู่ระบบการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ เช่น ดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ ศูนย์ให้การศึกษาทศ.บป. จากรายวิชาดนตรีพื้นบ้านที่เกี่ยวกับปี่พาทย์และปี่พาทย์ของมหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ปราบกฏว่ามีการลงพื้นที่ศึกษางานภาคสนามในระดับบัณฑิตศึกษาที่ศึกษาดนตรีกาหลอถึง 2 เรื่อง

สงขลา ปรากฏว่ามีการลงพื้นที่ศึกษางานภาคสนามในระดับบัณฑิตศึกษาที่ศึกษาดนตรีกาหลอถึง 2 เรื่อง

การส่งเสริมสนับสนุนการสืบทอดดนตรีกาหลอของเอกชนมีบุคคลซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่ได้เล็งเห็นความสำคัญ และคุณค่าของวัฒนธรรมด้านดนตรีกาหลอ มุ่งหมายที่การอนุรักษ์ และรักษาไว้เป็นสมบัติของท้องถิ่น จึงพร้อมใจจัดตั้งกองทุนเพื่อให้มีการฝึกหัดเล่นกาหลอ ดังที่ ภู ชัยสวัสดิ์. (2546, กรกฎาคม 20) อธิบายไว้ว่า “ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญของกองทุน คือ อาจารย์สวัสดิ์ กาญจนสุวรรณ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเพื่อฟื้นฟูดนตรีกาหลอ ในเขตบ้านหัวควาย และคูเต่า อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา เมื่อเดือนกันยายน 2538 โดยมีผู้สอน 2 คน คือ นายแก้ว แก่นเจริญ เป็นผู้สอนเป่าปี่ และนายแผ้ว เพ็ชรจูด เป็นผู้สอนตีกลองทอน มีผู้เข้าร่วมเพื่อสืบทอดดนตรีกาหลอ จำนวน 12 คน ใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่สำหรับฝึกหัดดนตรีกาหลอ”

5.5 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการวิเคราะห์จังหวะทอนของดนตรีกาหลอในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.5.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

- (1) จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่านักดนตรีส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ มักมีการหลงลืมรูปแบบกระสวนจังหวะของเพลง เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดวิธีการตีกลองทอนของดนตรีกาหลอไว้ไม่ให้สูญหาย จึงควรมีการบันทึกกระสวนจังหวะการตีกลองทอนของดนตรีกาหลอทั้งในรูปแบบของตัวโน้ตและเสียง
- (2) ควรจัดให้มีการสัมมนาเรื่องกระสวนจังหวะทอนของดนตรีกาหลอ โดยเชิญวิทยากรที่เป็นนักดนตรีกาหลอ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
- (3) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกระสวนจังหวะทอนดนตรีกาหลอแต่ละเพลงหรือแต่ละคณะจากนักดนตรีจากแหล่งอื่น ๆ
- (4) ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ของกระสวนจังหวะทอนกับทำนองเพลงปี่ฮ้อในแต่ละเพลง
- (5) นำวงดนตรีกาหลอมาทำการบันทึกเสียงในรูปแบบของ CD ม้วนเทป หรือ VCD เพื่อใช้เป็นสื่อการสอนในสถาบันการศึกษา

5.5.2 ข้อเสนอแนะทั่วไป

- (1) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์กระสวนจังหวัดของคนตรีประเภทอื่นๆ ที่ใช้ประกอบ การแสดง เช่น กระสวนจังหวัดของทับโนราและทับหนังตะลุง เป็นต้น
- (2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบคนตรีกาหลอในวัฒนธรรมไทยพุทธกับวัฒนธรรมไทยมุสลิม
- (3) ควรมีการศึกษากระสวนจังหวัดของคนตรีสี่ละในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หรือแหล่งอื่นๆ

